

Samenvatting

Symposium 'Natuur in het basisonderwijs; hoe maken we het leuker?'

Programma – woensdag 7 april 2010

- 13.00 Ontvangst met koffie/thee
- 13.30 Welkom door Roel Vonk namens de Botanische Tuinen Utrecht
- 13.33 Opening door Bram Wolthoorn
- 13.35 Frank van Belle: 'Milieubewust opvoeden'
- 14.05 Bart De Koning: 'Kinderen en het milieu - Sarah's Wereld'
- 14.35 Esther van der Meer: 'Duurzame pabo'
- 15.15 Pauze met koffie/thee
- 15.45 Geertemarie Gelder: 'Vroege natuurervaringen'
- 16.20 Henne Haagsman: Mini-workshop
- 16.50 Afsluiting door Bram Wolthoorn
- 17.00 Napraten met koffie/thee en fris

Onderstaand de samenvatting van de voordrachten van de sprekers, aangevuld met [opmerkingen en vragen van de deelnemers](#) tijdens het symposium, opgetekend door Ingrid Bolwijn. Een inventarisatie van ideeën en aanbevelingen opgeschreven tijdens de mini-workshop sloot het symposium af.

Milieubewust opvoeden (Frank van Belle)

Opvoeden & leren in het gezin

Ouder blijf je levenslang:

- Je maakt kind van baby af mee
- Er is veel gelegenheid tot overdracht
- Kind is overal bij: sport, feest, crematie
- Voorbeeld doet volgen

Wat heb je zelf onthouden?

Hoofdpunten:

- Zoek natuurlijke aanleiding
- Sluit aan bij de beleving van het kind
- Houd het klein en dicht bij huis
- Laat kinderen zo veel mogelijk zelf ondervinden

Natuurlijke aanleiding:

- Aansluiten bij beleving kind
- Houd het klein en dichtbij

Belang van milieubewust opvoeden:

- Milieubewuste volgende generatie
- Kennis van je omgeving, herkennen, hechten, thuis voelen, harmonieuzer mens

Reacties vanuit de deelnemers:

- Het is van groot belang om binnen de gehele school het goede voorbeeld te geven en het niet op een enkele les aan te laten komen: afval scheiden, zuinig omgaan met energie (niet de verwarming aan en het raam open); veel naar buiten gaan.
- Eén uur klimaatonderwijs in de week is niet genoeg, zeker niet als veel kinderen het van huis uit niet meekrijgen
- Kinderen dragen zelf heel veel aan dat je direct kunt toepassen in het natuuronderwijs: als een kind met een mooie tak aankomt, niet zeggen dat die niet mee naar binnen mag, maar hem gebruiken om uitleg te geven en te bewonderen. Open staan voor spontaan onderwijs dus.

Kinderen en het milieu (Bart de Koning)

Houd het simpel en leuk!

Het draait allemaal om waarden & normen en handelingsperspectief!

Als voorbeeld:

het lespakket Sarah's Wereld!

Op reis naar onze aardbol:

- Wees zuinig op onze aarde: we hebben er maar één van!
- We moeten de aarde ook delen met wilde dieren!
- Leer de beesten kennen met een presentatie op het digibord.
- Sarah en de reis van het colablikje:
  - De productieketen van een klein blikje cola is enorm lang: het blikje heeft een grote ecologische rugzak
  - Zelfgemaakte bramenjam heeft een kleine ecologische rugzak
  - Denk dus aan het milieu voordat je gaat shoppen!
- Bedenk zelf concrete en uitvoerbare milieuregels.
- Word ook fan van Sarah: www.sarahswereld.nl

Reacties vanuit de deelnemers:

- Veel belangstelling voor de gastlessen van Sarah's Wereld, waar sommigen wel, maar de meeste niet mee bekend waren. Het pakket blijkt wel enige uitleg voor de leerkrachten nodig te hebben. De financiering blijkt een probleem te kunnen zijn: het wordt soms betaald uit een potje van de gemeente, soms door vrijwilligers gedaan.
- Er komen diverse suggesties: één leerkracht per gemeente of bestuur die het overall geeft, een vrijwilligerspool.
- Deelnemers met ervaring met Sarah's Wereld dragen het bezwaar aan dat het vaak bij een eenmalig project blijft: de klasseleerkracht doet er daarna soms weinig mee; het is één van de vele projecten. Voor de continuïteit van het milieubewustzijn is het daarom het beste dat de eigen klasseleerkracht het doet.

Duurzame PABO (Esther van der Meer)

Zonder beleving, inzicht en kennis van de ons omringende natuur is duurzame ontwikkeling een illusie

Duurzame ontwikkeling: *people, planet & profit*

Duurzame PABO: landelijk netwerk van pabo's en basisscholen in Nederland die aan de slag gaan met duurzame ontwikkeling in het onderwijs van de lerarenopleidingen:

- Beoogt de leraar van de toekomst opleiden.
- Verzorgt stages pabo-studenten.
- Kwaliteitskeurmerk AISHE: o.a. Marnix Academie en Hogeschool Arnhem en Nijmegen.
- Studenten Theo Thijssen Academie ontwerpen lesmateriaal.
- Organisatie congres duurzaamheid door studenten op de Fontys pabo Eindhoven.
- Inspiratiedagen Wereldburgerschap op Hogeschool Domstad

Publicaties:

- Duurzame ontwikkeling op de basisschool
- Verhalend ontwerp watereducatie: "Help, de juf"
- Themanummers Praxis en Didaktief

Duurzame PABO - Projecten:

- Natuur als leerschool: opleiding voor leerkrachten om de natuur en buitenomgeving te betrekken in het onderwijs
- Meer met minder op de basisschool: energiebesparingsproject op de basisschool
- Green Sense: leerlingen meten met sensortechnologie hun omgeving

Natuur als leerschool: Veldwerk Nederland, Fontys – *Speciale opleiding Onderwijszorg*, Stichting Educatief Platteland, Duurzame Pabo.

Duurzame PABO

- Actie landelijke Dag van de Duurzaamheid.
  - Verhaal 'Duurzame oma' van Sjoerd Kuiper.
  - Deelname van 600 scholen.
  - Dag van de Duurzaamheid 2010: 11 november 2010

Duurzame PABO

Website + nieuwsbrief Duurzaamheid: Duurzaamheid.kennisnet.nl

Catalogus digitaal leer materiaal voor po, vo en (v)mbo.

NMD.contentcatalogus.nl

Links:

www.duurzamepabo.nl

www.duurzaamheid.kennisnet.nl

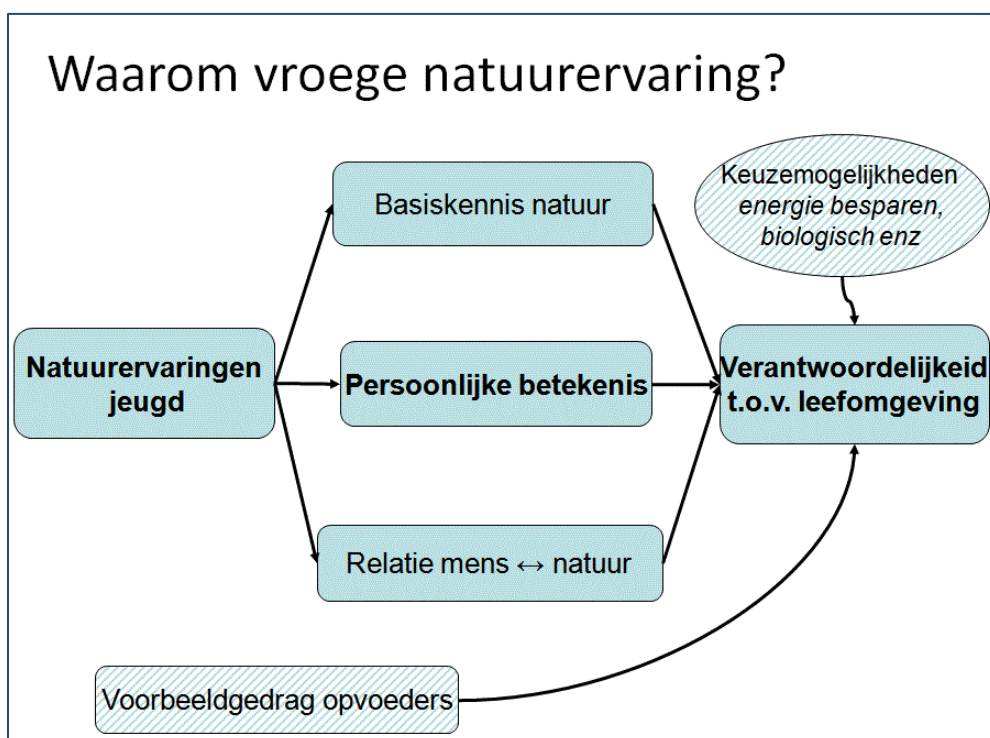
Nmd.contentcatalogus.nl

Reacties vanuit de deelnemers:

- Er moet duidelijk meer ruchtbaarheid gegeven worden aan sites als wikiwijs.nl waar docenten materiaal kunnen vinden dat op internet beschikbaar is.

Vroege natuurervaringen (Geertemarie Gelder)

De betekenis van natuur voor kinderen:

Buiten: *kans voor het onderwijs:*

- Kinderen waardevolle ervaringen voor het leven meegeven
- Invulling van taak om kinderen te laten opgroeien tot gezonde, verantwoordelijke burgers
- Positief effect op concentratie, welzijn
- Kans voor kinderen om op een andere manier te leren
- Verrijking overige vakken
- Plezier, ontladen

Betekenis natuur voor kinderen¹

1. Uitdagende natuur

- Spanning, iets overwinnen
- Boompje klimmen
- Slootje springen

Betekenis natuur voor kinderen

2. Gebruiks natuur

- Speel-natuur
- Eet-natuur
- Heilzame natuur
- Grondstoffen

Betekenis natuur voor kinderen

3. Intrigerende natuur

- Speuren en spieden
- Beestjes zoeken
- Sporen zoeken

Hoe? *Voorwaarden scheppen:*

- Naar buiten gaan als iets vanzelfsprekends maken
- Tijd geven om zelf natuurervaringen op te doen
- Aanbieden diverse activiteiten: uitdagend, onderzoekend, speels ...
- Reflecteren op leerervaringen

Naar buiten, een taak en een kans voor het onderwijs.

Doe je mee om de kinderen van nu een steuntje in de rug te geven?

Reacties vanuit de deelnemers:

- Leerkrachten (vooral diegenen die meer naar de bezwaren dan naar de kansen kijken) komen vaak met het bezwaar dat ze van de inspectie niet zomaar naar buiten mogen (verder dan de directe omgeving van de school).
- Misschien moet de regelgeving hieromtrent meer gecommuniceerd worden?
- Oudere kinderen vinden geen uitdaging meer in plantjes en bomen kijken rond de school: met hen moet je meestal verder weg.
- Er kunnen veel meer hulpouders en (biologie-) studenten worden ingeschakeld voor de begeleiding van natuuruitstapjes.
- Ook op BSO's is steeds meer aandacht voor NME. Het in de natuur bezig zijn, sluit ook goed (beter?) aan bij het speel- en ontspanningskarakter van de BSO.
- Er is nog weinig specifiek materiaal beschikbaar voor BSO's.
- Natuurmonumenten staat zeer open voor groepen kinderen. Het vervoer naar hun centra moet wel zelf geregeld worden.
- Ook gemeentes hebben initiatieven met NME-centra, zoals het fonds wijkinitiatieven in Leiden.

---

¹ Margadant, Groen verschiet, natuurbeleving bij 8- tot 12-jarigen

Mini-workshop (Henne Haagsman)

Natuur in het basisonderwijs; waarom gebeurt er zo weinig?

Daarom: de belemmerende overtuigingen:

- Ik weet niks van de natuur.
- Is het wel veilig om naar buiten te gaan, wie is aansprakelijk?
- Ik heb geen tijd voor de voorbereiding.
- Het wordt een zootje als ze buiten geweest zijn.
- Hoe houd ik de groep bij elkaar?
- Wat moet ik doen met kinderen die structuur nodig hebben?
- De omgeving van mijn school is niet interessant.
- Ik heb geen hulpouders.
- Het regent altijd.
- Natuur is geen speerpunt bij ons, wel taal en rekenen.

Natuur in het basisonderwijs; hoe maken we het leuker?

Ideeën en aanbevelingen van de deelnemers:

- Een workshop organiseren voor leerkrachten met als onderdeel zelf ervaringen op laten doen in de natuur. Leerkrachten zelf laten ervaren (5x)
- Het interactief aanbieden van NME bijvoorbeeld in themaweek van de school. Een lesbrief versturen, een wedstrijd organiseren, NME in laten bellen met Skype.
- Natuurervaring van de docent in opleiding gebruiken als les.
- Workshop voor de leerkracht met handvat voor maken van combinatie met lessen.
- Aansluiten bij bestaande lessen en doelen. Zorg dat je vakoverstijgend werkt.
- De natuur biedt aanknopingspunten voor taal, lezen en rekenen (2x).
- Leerkrachten laten ervaren wat het met de kinderen doet, hoe enthousiast ze worden van een buitenles.
- Maak een groene kaart, wat is mooi in de omgeving, kweek enthousiasme. Denk aan combinaties: fotografie & groen, cultuurhistorie & groen, kunst & groen, knutselen & groen.
- Zorg dat er een vast moment in week of maand is waarin natuur wordt gegeven.
- Praktische materialen aanbieden om handvatten te bieden bij het op pad gaan (zoals loepjes). Iedere school zou een natuurkast met materiaal moeten hebben.
- Zorg dat de mythes (zoals hierboven bij de belemmerende overtuigingen staan) ontzenuwd worden.
- Laat een balans zien tussen positieve en negatieve punten.
- Laat belang zien van natuurbeleving. Natuurbeleving is geen kennis!
- Vraag steun aan externe organisaties (je hoeft niet alles zelf te doen)
- Pas de inrichting van de schoolomgeving aan.
- Maak een training voor de leerkrachten, praktisch en inhoudelijk.
- Adoptie van een stukje natuur dichtbij.
- Betrek 'groene' studenten bij een onderwijsles.
- Betrek natuurouders.
- Er zijn lespakketten op internet.
- Mentor - leerling systeem opzetten
- Maak een goede jaarplanning.
- Eten uit de schooltuin.
- Verspreid kennis over het belang van natuuronderwijs, en over het zelf buiten spelen en ervaren via tijdschriften, internet ed.
- Maak hapklare brokken. Bedenk eenvoudige activiteiten.
- Ga kijken bij andere scholen, uitwisselen van kennis en ervaring. Hierdoor zou moeten blijken dat kennis over natuur niet belangrijk is.
- Laat zien wat mogelijk is met groen om de school.
- Een groene Pabo is de basis.